

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/241528,Wojciech-Kujawa-Halina-Szwarc-Konspiratorka-na-volksliscie.htm>
05.05.2026, 12:32

Wojciech Kujawa: Halina Szwarc. Konspiratorka na volkśliście

Mimo młodego wieku wstąpiła do Związku Walki Zbrojnej. Początkowo pełniła funkcje łączniczki i kolporterki prasy konspiracyjnej. Na początku 1940 r. na polecenie przełożonych rozpoczęła intensywną naukę języka niemieckiego i wraz z rodzicami - na rozkaz władz wojskowych - przyjęła volkslistę. Pozwoliło jej to na prowadzenie szerokiej działalności wywiadowczej.

[Armia Krajowa](#) [Konspiracja](#) [Okupacja niemiecka](#)

05.05

5 maja 1923 r. w Łodzi urodziła się Halina Szwarc - córka Wincentego Kłąba i Marii z d. Włodzimierskiej, która była spokrewniona z niemiecką, spolszczoną rodziną tkaczy Voglów. W okresie międzywojennym uczęszczała do renomowanego łódzkiego Gimnazjum Żeńskiego Heleny Miklaszewskiej, intensywnie ćwiczyła grę na fortepianie, z którym wiązała swoją przyszłość, oraz należała do harcerstwa.

Początek działalności w podziemiu

Po wybuchu wojny mimo młodego wieku wstąpiła do Związku Walki Zbrojnej i przyjęła pseudonim „Ryszard” (potem „Jacek II”). Początkowo pełniła funkcje łączniczki i kolporterki prasy konspiracyjnej.

Na początku 1940 r. na polecenie przełożonych rozpoczęła intensywną naukę języka niemieckiego, a wkrótce została przeniesiona do Kalisza i wraz z rodzicami - na rozkaz władz wojskowych - przyjęła volkslistę. Wykorzystała tutaj niemieckie pochodzenie swojej babci Amandy Vogel. W Kaliszu została warunkowo przyjęta do niemieckiego gimnazjum i wstąpiła do żeńskiego odpowiednika Hitlerjugend - *Bund Deutscher Mädel*. Po uzyskaniu w niemieckiej szkole matury z wyróżnieniem w 1942 r. rozpoczęła pracę w szkole powszechnej w miejscowości Piwonice pod Kaliszem.

Przez cały okres nauki, a potem pracy w szkole Halina pełniła funkcję łączniczki Polskiego Państwa Podziemnego. Kursowała do Zduńskiej Woli, Sieradza, Wielunia i wielu innych miejscowości.

W Piwonicach zamieszkała w jednym domu z Benem Vigrą, szefem *Siedlungsamtu* (urzędu osiedleńczego), który decydował o wysiedleniach Polaków i wywózkach kaliskich Żydów. W jego dokumentacji Halina odnalazła wiele informacji na temat ruchów wojsk, wysiedleń, produkcji wojennej czy nastrojach ludności, które następnie przekazywała Armii Krajowej.

Wśród wrogów

W 1942 r. jej dowódca płk Zygmunt Janke „Walter” wysłał ją do Wiednia (formalnie jako studentkę medycyny) z misją nawiązania kontaktów z mieszkającymi tam Polakami i stworzenia komórki wywiadowczej. Chociaż nie udało jej wypełnić tego zadania, Halina doskonale spisywała się jako łączniczka. Co dwa-trzy tygodnie przyjeżdżała do Łodzi i dostarczała do sztabu raporty

o sytuacji w Austrii i południowych Niemczech oraz zabierała paczki z gazetami i ulotkami w języku niemieckim, które miały dezinformować wroga i obniżyć ich morale (tzw. akcja „N”).

W 1943 r. została przeszkolona z zakresu wywiadu morskiego i wysłana do północnych Niemiec. Wyjazd ten był ściśle związany z masowymi bombardowaniami Rzeszy przez lotnictwo aliantów. W tej sytuacji niezbędne było właściwe wyznaczenie celów, a następnie meldowanie o skutkach nalotów. W Hamburgu rozpoznawała system obrony przeciwlotniczej miasta i identyfikowała cele wojskowe.

Dzięki dużej łatwości nawiązywania znajomości szybko udało jej się pozyskać cenne informacje i przekazać je do Łodzi. Wykorzystali je alianci, którzy w 1943 r. w serii nalotów na Hamburg zniszczyli lokalny przemysł stoczniowy.

Kolejnym miastem, do którego Halina została wysłana jako studentka medycyny, był Berlin. Przez kilka tygodni pracowała tam w Centralnym Archiwum Medycyny Wojskowej, mając dostęp do danych o rannych i zabitych żołnierzach Wehrmachtu czy rozmieszczeniu jednostek wojskowych wroga.

W maju 1944 r. na skutek wsypy w AK została wraz z matką aresztowana przez gestapo w Łodzi. Nie złamały jej ani tortury, ani ciężkie warunki panujące w więzieniu. Dużym dla niej ciosem było natomiast wywiezienie jej matki do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück. Sama Halina została skazana na karę śmierci. Życie uratowało jej wkroczenie Armii Czerwonej do Łodzi 19 stycznia 1945 r. W tym okresie, w styczniu 1945 r., została awansowana na podporucznika.

[Czytaj artykuł Wojciecha Kujawy *Halina Szwarz. Konspiratorka na volkśliście* na portalu *przystanekhistoria.pl*](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Armia Krajowa, Konspiracja, Okupacja niemiecka

Biografie

Halina Szwarc, ok. 1961 r. (fot. ze zbiorów IPN)